

ფინანსები, ბანკები, პირები

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები: მათი საქმიანობის არსი და თავისებურებები საქართველოში

გიორგი განერელია
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ საქართველოს კანონი 2007 წელს შეიქმნა, რის შემდეგ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების რეგისტრაცია და “მსუბუქი” რეგულირება საქართველოს ეროვნულ ბანკს დაევალა. მანამდე კი 2003 წელს სამოქალაქო კოდექსში გაჩნდა “სპეციალიზებული მიკროსაფინანსო ფონდის” ცნება. ის წარმოადგენდა გარდამავალ ფორმას დონორების მიერ დაფინანსებულ სუბსიდირებულ მიკროსაფინანსო პროგრამებსა და კომერციულ მიკროსაფინანსო ინდუსტრიას შორის. მაშასადამე, საქართველოში ყველაზე ძველი მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები დონორების მიერ მხარდაჭერილი პროექტებიდან იღებს სათავეს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიკროსაფინანსო საქმიანობა გულისხმობს მცირე მეწარმეებისა და ფერმერების დაკრედიტებას, რომელიც ხორციელდება მათი შემოსავლის ანალიზისა და არა სესხის უზრუნველყოფაში ჩადებული ქონების შეფასების საფუძველზე. ამ განსაზღვრების თანახმად, მიკროსაფინანსო ინდუსტრია მოიცავს რამდენიმე მიკროსაფინანსო ინსტიტუტს და კომერციულ ბანკს (ჯამში, სავარაუდოდ, 20 დაწესებულებას), რომლებიც წარმატებით ფუნქციონირებენ ქართულ მიკროსაფინანსო ბაზარზე.

საკვანძო სიტყვები: მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია; დაკრედიტება; საპროცენტო განაკვეთები; მოზიდული სახსრები; საფინანსო სექტორი; სახსრების მოზიდვა; ფინანსური ოპერაციები.

შესავალი

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, როგორც ფინანსური სისტემის შემადგენელ სუბიექტებს, მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში, ისინი წარმოადგენენ ფინანსური ინფრასტრუქტურისა და საბაზრო ეკონომიკის მნიშვნელოვან ნაწილს. საბაზრო ეკონომიკის ნორმალურად ფუნქციონირებისათვის საჭიროა, რომ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები იყვნენ სწრაფი, უსაფრთხო, საიმედო და ეფექტური ორგანიზაციები.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები ფინანსური შუამავლობის სახეობაა, რომელიც კომერციული ბანკების ალტერნატივას წარმოადგენს. საქართველოში მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების საქმიანობა რეგულირდება საქართველოს კანონით „მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“. აღნიშნული კანონის მე-3 მუხლის თანახმად - მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია არის შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების ან სააქციო საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით დაფუძნებული იურიდიული პირი, რომელიც მისი განაცხადის საფუძველზე რეგისტრირებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ და ახორციელებს ამ კანონით გათვალისწინებულ საქმიანობას საქართველოს ეროვნული ბანკის ზედამხედველობით. იგი შეიძლება დაფუძნდეს როგორც შპს ან სააქციო საზოგადოება.

პირითადი ტექსტი

საქართველოში მოქმედი მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია უფლებამოსილია განახორციელოს მხოლოდ შემდეგი საქმიანობა: იურიდიული და ფიზიკური პირებისათვის მიკროსესხების, მათ შორის, სამომხმარებლო, სალომბარდო, იპოთეკური, არაუზრუნველყოფილი, ჯგუფური და სხვა სესხების (კრედიტების) გაცემა; ამ მიზნით საკრედიტო საგადახდო ბარათის გამოშვება; ინვესტირება სახელმწიფო და საჯარო ფასიან ქალაქებში; ფულადი გზავნილების განხორციელება; სადაზღვევო აგენტის ფუნქციის შესრულება; მიკროდაკრედიტებასთან დაკავშირე-

ბული საკონსულტაციო მომსახურების განევა; სესხების (კრედიტების) მიღება რეზიდენტი და არარეზიდენტი იურიდიული და ფიზიკური პირებისაგან; იურიდიული პირების საწესდებო კაპიტალის წილების ფლობა, რომელთა ჯამური ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ამ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის საწესდებო კაპიტალის 15%-ს;

აგრეთვე - საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა ფინანსური მომსახურებები და ოპერაციები: მიკროლიზინგი, ფაქტორინგი, ვალუტის გადაცვლა, თამასუქების, ობლიგაციების გამოშვება, რეალიზაცია, გამოსყიდვა და ამ ფინანსურ მომსახურებებთან და ოპერაციებთან დაკავშირებული სხვა ოპერაციები. საქართველოს კანონით „მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“ მე-6 მუხლის თანახმად, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის საწესდებო კაპიტალში ფულადი შესატანი არ უნდა იყოს 250000 (ორას ორმოცდაათი ათას) ლარზე ნაკლები. ამ თანხის ზემოთ წესდებით დადგენილი საწესდებო კაპიტალის სრული ოდენობის ფულადი ან/და არაფულადი ფორმით შევსება ხორციელდება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის მიერ გაცემული მიკროკრედიტის მაქსიმალური ჯამური ოდენობა ერთ მსესხებელზე არ უნდა აღემატებოდეს 50000 (ორმოცდაათი ათას) ლარს.

მიკროსაფინანსო დაწესებულებების საქმიანობა თითქმის იდენტურია მთელს მსოფლიოში, თუმცა გარკვეული განმასხვავებელი ნიშნები არსებობს ქართული და უცხოური მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების პრაქტიკაში, რაც გამომწვეულია სხვადასხვა ფაქტორებით, მათ შორის: ეკონომიკური განვითარების დონე, სასესხო კაპიტალზე საპროცენტო განაკვეთების სიდიდე; ეკონომიკური სიძლიერე, ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა და სხვა.

თუმცა ყველაზე განვითარებული მიკროსაფინანსო ინდუსტრია არსებობს ლათინურ ამერიკასა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში, სადაც ადრინადად მოხდა დარგის კომერციალიზაცია.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის („მისო“) სტატუსის მქონე

საქართველოს ეროვნულ ბანკში დარეგისტრირებული 70-მდე ინსტიტუტიდან უმრავლესობა თავისი შინაარსით სამომხმარებლო ფინანსების კომპანიას წარმოადგენს. მათი საქმიანობა აბსოლუტურად ლეგიტიმურია, მაგრამ გასესხება ეფუძნება არა მომხმარებლის ფინანსების ანალიზს, არამედ მის მიერ სესხის უზრუნველსაყოფად წარმოდგენილი ნივთის ან ქონების (ძვირფასეულობა, ავტომობილი ან უძრავი ქონება) შეფასებას, ხოლო სახსრები მიემართება არა ბიზნესის დასაფინანსებლად, არამედ ნემისმიერი სამომხმარებლო საჭიროებისათვის. აღსანიშნავია, რომ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები ბიზნეს-დაკრედიტებასთან ერთად გასცემდნენ სამომხმარებლო სესხებს ან აწარმოებდნენ სალომბარდო ოპერაციებს, მაგრამ მათ საკრედიტო პორტფელში სესხების ამ სახეობის ხვედრითი წილი იყო მცირე. საინტერესოა, რომ წლების განმავლობაში სოფლის მეურნეობის ყველაზე მნიშვნელოვანი დამფინანსებელი მიკროსაფინანსო სექტორი იყო. სესხის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობისთვის გაცემული სესხებით 2011-2013 წლებში მისოები ლიდერობდნენ. აღნიშნული ტენდენცია შეიცვალა მას შემდეგ, რაც საქართველოს მთავრობამ კომერციული ბანკების მეშვეობით დაიწყო იაფი აგროკრედიტის პროგრამის სუბსიდირება.

კომერციული ბანკები

მაჩვენებლები	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ბანკების რაოდენობა	19	19	21	21	19	17
მთლიანი აქტივები (ათასი ლარი)	12679	14354	17271	20617	25165	30149
წმინდა სესხები (ათასი ლარი)	7202	8124	9862	12266	15217	18100
მათ შორის სოფ. მ-ბა და მეტყვეობა	59,868	59,206	153,711	281,454	310,366	365,564
სოფ. მ-ბის წილი მთელ პორტფელში	0,8%	0,7%	1,56%	2,3%	2,03%	2,02%

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები

მაჩვენებლები	2011	2012	2013	2014	2015	2016
მისო-ების რაოდენობა	62	63	67	70	69	71
მთლიანი აქტივები (ათასი ლარი)	443,917	678,959	811,936	938	1416	1672
წმინდა სესხები (ათასი ლარი)	348,668	518,557	620,394	852,166	1197,554	1232,367
მათ შორის სოფ. მ-ბა და მეტყვევობა	92,417	143,203	145,977	276	245	255
სოფ. მ-ბის წილი მთელ პორტფელში	26,5%	27,6%	23,5%	29,4%	17,3%	15,25

წყარო: www.nbg.gov.ge (საქართველოს ეროვნული ბანკი)

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს ეკრძალებათ მოსახლეობისგან დეპოზიტების მოზიდვა. მისო-ები ასევე მოკლებულნი არიან შესაძლებლობას, მონაწილეობა მიიღონ ეროვნული ბანკის რეფინანსირების აუქციონში, ამიტომ დაფინანსების მთავარ წყაროს წარმოადგენს უცხოური სპეციალიზებული ფონდებიდან მიღებული სასესხო კაპიტალი და საბანკო კრედიტი. მიკროსაფინანსო ინდუსტრიის მნიშვნელოვან მხარდამჭერებს შორის არიან ევროპის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის ბანკი (EBRD), გერმანული KfW და საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია (IFC). ბოლო წლებში გაიზარდა აღმოსავლეთ ევროპიდან და ისრაელიდან კერძო ინვე-

სტორების მიერ სექტორის დაფინანსება.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მისო-ებს შეუძლიათ ფასიანი ქა-რალდების გამოშვება და ამ გზით კაპიტალის მოზიდვა, თუმცა, მისო-ებს არა აქვთ ფასიანი ქალაღდების საჯარო განთავსების უფლება. ამიტომაც მათ ისევ სასესხო კაპიტალის მოზიდვის გზით შეუძლიათ მათ განკარგულებაში არსებული რესურსების მოზიდვა.

მისო-ების ნაწილს მიაჩნია, რომ დეპოზიტების მოზიდვის უფლება მნიშვნელოვანია, რადგან ის დაფინანსების დამატე-ბითი წყაროა და ასევე მნიშვნელოვანია სადეპოზიტო ანგარი-შების შეთავაზებით დაბალშემოსავლიან მომხმარებლებში და-ზოგვის კულტურის სტიმულირება. მაგრამ ამავე დროს აშკარაა რეგულირების დამატებითი ტვირთი, რომელსაც მისო მიიღებს სე-ბ-ისგან დეპოზიტების მოზიდვის უფლების სანაცვლოდ. ამი-ტომ ჯერჯერობით დეპოზიტების მიღების უფლება არ ასახუ-ლა მიკროსაფინანსო ასოციაციის მიერ მოთხოვნილი საკანონ-მდებლო ცვლილებების სიაში.

დასკვნა

საზოგადოებაში გავრცელებულია მოსაზრება, რომ მიკრო-საფინანსო სექტორის მაღალი საპროცენტო განაკვეთები გა-მომდინარეობს მოჭარბებული საკრედიტო რისკისა და მასთან დაკავშირებული ხარჯისგან. თუ დავაკვირდებით წამყვანი მიკროსაფინანსო დაწესებულებების საკრედიტო პორტფელის ხარისხს (სტანდარტულად იზომება 30 დღეზე მეტი ვადაგადა-ცილების მქონე სესხების წილი საერთო სასესხო პორტფელში) ისტორიულ პერსპექტივაში დავინახავთ, რომ მიკროსაფინან-სო ორგანიზაციებს ბანკებზე უკეთესი საკრედიტო პორტფე-ლები გააჩნიათ. მაშასადამე, საეჭვო ვალების დარეზერვების ხარჯი მნიშვნელოვანი არაა. მაშინ რატომ არის მიკროსაფინან-სო საპროცენტო განაკვეთები საბანკოზე მაღალი? მთავარი მიზეზი – ოპერაციული დანახარჯებია. საპროცენტო განაკვე-თებში განსხვავების მნიშვნელოვანი მიზეზი ასევე ფინანსური რესურსების ღირებულება წარმოადგენს. კომერციულ ბანკებს

ხელი მიუწვდებათ ეკონომიკაში ყველაზე იაფ საკრედიტო რესურსზე, მაშინ როცა მიკროსაფინანსოები ნაწილობრივ თავად კომერციული ბანკებიდან ფინანსდებიან.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კანონი „მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“. თბ; 18 ივლისი 2006 წელი;
2. საქართველოს ორგანული კანონი „ეროვნული ბანკის შესახებ“;
3. გოგოხია მ. საბანკო საქმე. თბ; 2008;
4. კაკულია რ; ხელაია გ. ფულის მიმოქცევისა და კრედიტის ზოგადი თეორია. თბ; 2000;
5. კოვზანაძე ი. საქართველოს კომერციული ბანკების ფუნქციონირების პრობლემები თანამედროვე ეტაპზე, თბ; 2001;
6. მოსიაშვილი ვ; ჭელიძე მ. საბანკო საქმის საფუძვლები. თბ; 2012, გვ. 423.
7. www.mikrofinance.ge
8. www.nbg.gov.ge
9. www.interpressnews.ge
10. www.forbes.ge
11. www.bpn.ge
12. www.google.ge

REFERENCES

1. Law of Georgia on Microfinance Organizations. Tbilisi, 18th of July, 2006;
2. Organic Law of Georgia on National Bank;
3. M. Gogokhia, Banking, Tbilisi, 2008;
4. K. Kakulia, G. Khelaia, The General Theory of Currency and Credits, Tbilisi, 2000;
5. I. Kovzanidze, The Problems of Functioning of Georgian Commercial Banks on the Present Stage, Tbilisi, 2001;
6. V. Mosiashvili, Chelidze M., Banking Basics, Tbilisi, 2012, p. 423.
7. www.mikrofinance.ge;

8. www.nbg.gov.ge;
9. www.interpressnews.ge;
10. www.forbes.ge;
11. www.bpn.ge;
12. www.google.ge.

MICROFINANCE ORGANIZATIONS: THE ESSENCE OF THEIR ACTIVITY AND PECULIARITIES IN GEORGIA

Giorgi Gacerelia,
PhD Student

RESUME

The law of Georgia about Microfinance Organizations was formed in 2007, after that the registration of Microfinance Organizations and “light” regulation was entrusted to the National bank of Georgia. Before that, in 2003 in Civil Code appeared a concept of “Specialized Microfinance Fund”. It represented a transitional form between the subsidiary microfinance programs funded by donors and the commercial microfinance industry. Therefore, the oldest microfinance organizations in Georgia come from the projects, supported by donors.

As above mentioned, the microfinance activity considers crediting small entrepreneurs and farmers, which is performed based on analyzing their income and not by estimation of the property mortgaged for the loan guarantee. Based on this definition, the microfinance organization includes several microfinance institutes and commercial banks (20 institutions in total), which successfully function in Georgian microfinance market.

Key words: Microfinance organization; crediting; percent rates; attracted funds; finance sector; funds attraction; financial operations.